

Warszawa, dnia 09 kwietnia 2020

**MINISTER ROLNICTWA
I ROZWOJU WSI**

Jan Krzysztof Ardanowski

Znak sprawy: BHZ.zch.870.29.2020

Pan

Tomasz Grodzki

Marszałek Senatu

Szanowny Panie Marszałku

W odpowiedzi na pismo z dnia 26 marca 2020 r. znak BP/043-07-203/20 w sprawie oświadczenia złożonego przez senatorów Jadwigę Rotnicką i Władysława Komarnickiego podczas 7. posiedzenia Senatu RP w dniu 13 marca 2020 r. odnośnie do ponoszenia opłat przez gminy oraz właściciele gruntów rolnych w związku z wystąpieniem ASF i potrzebą utylizacji padłych zwierząt uprzejmie wyjaśniam, co następuje.

Należy zauważyć, że w związku z wystąpieniem na terytorium Polski oraz innych państw członkowskich Unii Europejskiej afrykańskiego pomoru świń (ASF), Komisja Europejska w decyzji wykonawczej nr 2014/709/UE z dnia 9 października 2014 r. w sprawie środków kontroli w zakresie zdrowia zwierząt w odniesieniu do afrykańskiego pomoru świń w niektórych państwach członkowskich i uchylającej decyzję wykonawczą 2014/178/UE (Dz. Urz. UE L 295 z 11.10.2014, str. 63, z późn. zm.) wprowadziła tzw. regionalizację, tj. podział kraju na następujące obszary w zależności od sytuacji epizootycznej:

- 1) obszar ochronny - określony w części I załącznika do ww. decyzji - strefa buforowa, w której co do zasady choroba nie powinna występować (tzw. strefa żółta);
- 2) obszar objęty ograniczeniami - określony w części II załącznika do ww. decyzji, związany z występowaniem przypadków choroby u dzików (tzw. strefa czerwona);
- 3) obszar zagrożenia - określony w części III załącznika do ww. decyzji, związany z występowaniem ognisk ASF u świń i/lub przypadków tej choroby u dzików (tzw. strefa niebieska).

Wszystkie znalezione zwłoki dzików na ww. obszarach są kwalifikowane jako materiał kategorii 1 oraz podlegają usunięciu i przetworzeniu zgodnie z art. 12 rozporządzenia nr 1069/2009¹. W przypadku znalezienia poza ww. obszarami zwłok dzika podejrzanego o chorobę tj. dzika, u którego za życia lub po śmierci występują objawy kliniczne lub zmiany patologiczne wskazujące na chorobę – kategoryzuje się te zwłoki także jako materiał kategorii 1. Tego rodzaju materiał może być przewożony wyłącznie przez środki transportu zatwierdzone i kontrolowane przez Inspekcję Weterynaryjną.

Zgodnie z art. 44 ust. 1 pkt 12 a ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (Dz. U. z 2018 r. poz. 1967, z późn. zm.) powiatowy lekarz weterynarii, w drodze decyzji, może nakazać podmiotom prowadzącym działalność w zakresie przetwarzania oraz wykorzystywania ubocznych produktów zwierzęcych unieszkodliwienie zwłok zwierzęcych w związku ze zwalczaniem chorób zakaźnych, produktów pozyskanych od tych zwierząt oraz przedmiotów, z którymi miały kontakt zabite zwierzęta.

Ponadto stosownie do art. 44 ust. 1 pkt 14 ww. ustawy powiatowy lekarz weterynarii, w drodze decyzji, może nakazać podmiotom zajmującym się transportem zwierząt lub zwłok zwierzęcych ich transport do wskazanych miejsc.

Podmiotowi, który poniósł koszty związane z zabiciem lub ubojem zwierząt, transportowaniem zwierząt lub zwłok zwierzęcych albo unieszkodliwieniem zwłok zwierzęcych, wykonując powyższe nakazy przysługuje ze środków budżetu państwa zwrot faktycznie poniesionych wydatków (art. 49 ust. 11 ww. ustawy).

Mając powyższe na uwadze należy podkreślić, że w przypadku znalezienia zwłoki dzików na obszarze ochronnym, objętym ograniczeniami, obszarze zagrożenia lub uznania zwłok za podejrzanę o ASF – posiadacz nieruchomości zgodnie z obowiązującymi przepisami nie może samodzielnie transportować tych zwłok, a tym samym nie ponosi kosztów transportu i utylizacji takiego materiału.

Ponadto, w wyjątkowych przypadkach istnieje możliwość zakopania zwłok padłych dzików w miejscach ich znalezienia. Zgodnie z odstępstwem określonym w art. 19 rozporządzenia nr 1069/2009 powiatowy lekarz weterynarii może bowiem podjąć decyzję o zakopaniu zwłok dzików lub ich części. Decyzja taka może być podjęta w uzasadnionych przypadkach, np. niemożliwości przetransportowania pojedynczych zwłok dzika lub jego części lub w przypadku gdy przewóz zwiększałby niebezpieczeństwo rozprzestrzeniania zagrożenia (np. przejazd przez tereny wiejskie o dużym skupisku świń).

W przypadku podjęcia takiej decyzji, zwłoki powinny być zakopane tak, aby uniemożliwić ich odkopanie przez dzikie zwierzęta. Wykopany dół powinien być przy tym na tyle głęboki, aby pomieścić całe zwłoki dzika oraz uniemożliwić dostęp do nich innym zwierzętom dzikim – po zasypianiu ziemią.

---

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (rozporządzenie o produktach ubocznych pochodzenia zwierzęcego) (Dz. Urz. UE L 300, 14.11.2009, str. 1, z późn. zm.).

Ponadto dół, do którego będą złożone zwłoki dzika powinien być wykopany w możliwie bliskiej odległości od ich ujawnienia, tak aby zminimalizować konieczność znacznego ich przemieszczenia. Ma to na celu ograniczenie liczby miejsc, które mają styczność ze zwłokami dzika. Niemniej jednak dół powinien być przygotowany na uboczu, w miejscu nieuczęszczanym przez ludzi. Przed zasypaniem zwłoki dzika powinny być także zdezynfekowane środkiem biobójczym w celu zmniejszenia aktywności potencjalnego wirusa. Zdezynfekowane zwłoki dzika ułożone w przygotowanym dole należy przysypać warstwą ziemi co najmniej do poziomu terenu, udeptać oraz ponownie spryskać preparatem biobójczym. Dezynfekcji powinna podlegać również okolica znalezienia zwłok dzika. Dodatkowo, miejsce zakopania dzika (np. współrzędne GPS lub opis miejsca zakopania) powinno zostać odnotowane w dokumentacji prowadzonej sprawy. Organizacja oraz koszty ww. czynności pozostają w gestii powiatowego lekarza weterynarii.

W pozostałych przypadkach, zgodnie z art. 22 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (Dz. U. z 2019 r. poz. 1239, z późn. zm.), obowiązek usuwania z nieruchomości padłych zwierząt obciąża, co do zasady, właściciela, posiadacza lub osobę zarządzającą nieruchomością.

Niemniej jednak, z uwagi na konieczność przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się afrykańskiego pomoru świń (ASF), pewne możliwości finansowania przez powiatowych lekarzy weterynarii kosztów utylizacji dzików znalezionych na gruntach należących do osób fizycznych przewidziano w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 12 lutego 2020 r. w sprawie wprowadzenia w 2020 r. na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej „Programu mającego na celu wczesne wykrycie zakażeń wirusem wywołującym afrykański pomór świń i poszerzenie wiedzy na temat tej choroby oraz jej zwalczanie” (Dz. U. poz. 290).

Dodatkowo, jakkolwiek nie ma przepisów wprost nakazujących refinansowanie jednostkom samorządu terytorialnego kosztów utylizacji padłych dzików, na obszarach ustanowionych w wyniku pojawienia się choroby powodowanej przez wirus ASF lub występowania zagrożenia tą chorobą, istnieje możliwość pokrycia części kosztów utylizacji dzików przez powiatowych lekarzy weterynarii. Jest to jednak decyzja podejmowana indywidualnie i w ramach centrów zarządzania kryzysowego.

Obowiązek usunięcia i utylizacji padłych zwierząt został na gminę nałożony przepisami ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz. U. z 2019 r. poz. 2010, z późn. zm.). Zgodnie z art. 3 ust. 1 ww. ustawy utrzymanie czystości i porządku w gminach należy do obowiązkowych zadań własnych gminy. Przepis art. 3 ust. 2 pkt 2 lit. c ustawy stanowi, że zadaniem gminy jest zapewnienie budowy, utrzymania i eksploatacji własnych lub wspólnych z innymi gminami instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych lub ich części. Obowiązkiem gminy zgodnie z art. 3 ust. 2 pkt 15 ustawy jest również zapewnienie zebrania, transportu i unieszkodliwiania zwłok bezdomnych zwierząt lub ich części oraz współdziałanie z przedsiębiorcami podejmującymi działalność w tym zakresie. Wskazany przepis odwołuje się w tym przypadku jedynie do zwierząt bezdomnych, jednak użycie w art. 3 ust. 2 ustawy wyrażenia

"w szczególności" wskazuje jednoznacznie, że obowiązki gminy w zakresie utrzymania czystości i porządku wymienione w tym przepisie mają charakter przykładowy, a katalog tych zadań pozostaje otwarty. Oznacza to, że gmina zobowiązana jest do podejmowania także innych, niewymienionych w ustawie działań, o ile są one konieczne dla utrzymania czystości i porządku.

Obowiązki gminy w zakresie utrzymania czystości i porządku nie dotyczą wszystkich nieruchomości położonych na jej obszarze. Wspomniany powyżej przepis art. 22 ust. 1 pkt 3 ustawy z 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nakłada na właściciela, posiadacza lub zarządzającego nieruchomością obowiązek usuwania z nieruchomości padłych zwierząt. W związku z powyższym, na właścicielu (posiadaczu, zarządzającym) nieruchomości ciąży, co do zasady, obowiązek usuwania i utylizacji zwłok zwierząt. Obowiązek gminy w tym zakresie ogranicza się do nieruchomości gminnych, w tym dróg gminnych.

Odrębną kwestią pozostaje usuwanie padłych dzikich zwierząt z drogi i pasa drogi. Zgodnie z art. 5 ust. 4 ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach - utrzymanie czystości i porządku na drogach publicznych należy do obowiązków zarządu drogi. Dodatkowo, art. 20 pkt 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 470) do obowiązków zarządcy drogi zalicza, w szczególności, utrzymywanie nawierzchni drogi i chodników. Bardziej szczegółowy katalog czynności mających na celu utrzymanie drogi zawarty został w art. 4 pkt 20 ww. ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych. Zgodnie z ww. przepisem czynności te polegają m.in. na wykonywaniu robót konserwacyjnych, porządkowych i innych zmierzających do zwiększenia bezpieczeństwa i wygody ruchu. Nie wzbudza wątpliwości pogląd, że usuwanie padłych dzikich zwierząt z nawierzchni dróg i chodników przyczynia się do zwiększenia bezpieczeństwa i wygody ruchu.

Wskazać również należy, że zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2020 r. poz. 6, z późn. zm.) gospodarka leśna obejmuje m.in. gospodarowanie zwierzyną. Gospodarowanie zwierzyną nie kończy się w chwili gdy konkretne zwierzę padło, lecz obejmuje również obowiązek jego usunięcia. Taką interpretację potwierdza wyrok Sądu Okręgowego w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy z dnia 31 sierpnia 2016 r. sygn. III Ca1956/15, który stwierdził, że gospodarowanie zasobami zwierząt łownych zgodnie z zasadami ekologii i racjonalnej gospodarki prowadzi także do konieczności ponoszenia kosztów usunięcia zwierząt padłych na drodze.

Z poważaniem

Jan Krzysztof Ardanowski

Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi